

גמרא

ומקשה הגמרא לרבנן, האוסרים את בעלת המאמר להתייבם, מצד "אשת שני מתים":

ואי סוברים רבנן שזיקת ב' יבמין על ידי מאמר, היא איסור דאורייתא, לפי שמאמר קונה ביבמה מן התורה —

חליצה נמי לא תיבעי!

אלא בהכרח, שאין זה דין תורה, כי מאמר אינו קונה מן התורה, ואין כל אפשרות שתהיה יבמה שהיא "אשת שני מתים" מן התורה, אלא רק איסור מדרבנן הוא.

וגזירה הוא, שמחמת המאמר נראות שתי היבמות לאנשים כאילו הן באות מבית אחד, ואם ייבמו את שתיהן, יש לחשוש שמא יאמרו אנשים: ב' יבמות הבאות מבית אחד, שתיהן מתייבמות!

ופרכינן, אם זהו החשש מדוע שתיהן חולצות?

ונייבם לחדא, וניחלוין לחדא!

ומשנינן: גזירה, שמא יאמרו אנשים: שתי יבמות הבאות מבית אחד — מקצתו בנוי, ומקצתו חלוץ. & לב-

ופרכינן: ויאמרו האנשים כך! ומה תקלה יש בדבר, אם שתי יבמות הבאות מבית אחת, אחת תתייבם והשניה תחלוץ חליצה מיותרת!?

ומשנינן: אי, אם כך יקרה, דמייבם לאחת מהן, והדר חליץ לשניה, הכי נמי שאין לנו לחשוש לתקלה שכזאת.

אלא הגזירה היא, שמא יבואו לטעות ולומר ששתי יבמות הבאות מבית אחד טעונות חליצה ויבום, ודילמא חליץ לאחת מהן ברישא, והדר מייבם לשניה.

וקם ליה על יבום השניה, ב"אשר לא יבנה".

ורחמנא אמר: כיון שלא בנה את בית אחיו, כשחלץ לאחת — שוב לא יבנה!

שנינו במשנה: אם עשה השני מאמר באשת הראשון, שתיהן [אשתו של השני ובעלת המאמר] חולצות ולא מתייבמות.

אמר רבא: אם נתן האח השני, שקידש את אשת הראשון בקידושי מאמר, גט למאמר ולא לזיקתו — הותרה צרתה, אשתו של השני, להתייבם. היות ובשעה שמת בעלה, שוב אין היא צרת ערוה במאמר.

ופה אין ענין לגזור שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד, אחד חולצת ואחת מתייבמת. לפי שאת המאמר שעשה בה, הוא מבטל על ידי הגט. ונמצא שאחרי הגט, הכל יודעים שיש כאן שתי יבמות משני בתים.

אבל היא, בעלת המאמר עצמה, אסורה להתייבם מפילתה מהאח הראשון, היות דמחלפה ב"בעלת גט".

והיינו, שגזרו חכמים על יבמה שנתן לה היבם גט לזיקתה, שלא תתייבם לשאר האחים. לפי שמדרבנן הוא וכל אחיו נאסרים בה כאילו חלץ לה, באיסור "כיון שלא בנה, שוב לא יבנה".

וגם כאן, אילו היה נותן לה את הגט למאמרו ולזיקתו היא לא היתה מתייבמת.

אך כיון שנתן את הגט רק למאמרו, הרי

גמרא

והוינן בה: מה משמיעה לנו המשנה?

הרי פשיטא, שהיא נאסרת עולמית!

כי השתא, הרי, ומה התב, במשנה הקודמת [בדף ל א], כאשר היו שלשה אחים ושניים מהם היו נשואים שתי אחיות, והשלישי נשוי נכרית, ומת אחד מבעלי האחיות, והיא נופלת לפני בעל אחותה ולפני בעל הנכרית.

דלא מירחיא בשעת נפילתה מהאי ביתא לגמרי, אלא היא זקוקה לאח הנשוי נכרית ליבום או לחליצה, ואני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבוא אליה" [חוץ מאשר באותו אח שנשוי אחותה].

וייבמה האח שנשוי הנכרית, ואחר כך מתה אחותה, הנשואה לאח השני, ואחר כך מת האח שכנסה —

אמרת שהיא לא מתייבמת לאח שהיה נשוי אחותה בשעת נפילתה הראשונה, אף על פי שעתה, לאחר שמתה אחותה, היא מותרת לו משום אחות אשה.

כיון שהיא אסורה לו משום איסור אשת אח מהנפילה הראשונה, היות ובשעת הנפילה לא הותרה לו איסור אשת אח, ונאסר בה כמו באשת אח שיש לו בנים. ואיסור זה הוא לעולם, ואינו ניתר מכח יבום של אח שני.

הכא, שהיו רק שני אחים נשואים שתי אחיות, דקא מירחיא מהאי ביתא לגמרי בשעת נפילה, שהרי קיים אז רק אח אחד שנשוי אחותה, ואין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבוא עליה" כלל —

לא כל שכן שאיסור אשת אח, כאשת אח שיש לו בנים, חל עליה עולמית, ואם תמות

ביטל הגט את מאמרו בלבד, והזיקה נשארה כמות שהיא, היא היתה יכולה להתייבם. אלא שגזרו עליה חכמים שלא תתייבם, היות והיא מתחלפת לאנשים בבעלת הגט לזיקתו, שאינה מתייבמת.

איכא דאמרי, כך אמר רבא:

נתן גט למאמרו — הותרה אפילו היא עצמה להתייבם לאח השלישי, כשימות האח השני.

מאי טעמא? — מאי דעבד בה, המאמר שעשה בה, הרי שקליה, הסיור אותו ממנה בגט שנתן למאמרו, ונשארה בה הזיקה של הנפילה מהאח הראשון כמו שהיתה.

והרי היא מתייבמת לאח השלישי מזיקתה אליו מהנפילה מהאח הראשון.

ובתנאי שיפרש שנותן את הגט למאמרו בלבד, ולא לזיקתו [רש"י].

מתניתין

שני אחין שהיו נשואין שתי אחיות, ומת אחד מהן.

ובנפילתה היא ערוה לאח השני משום אחות אשה, והרי היא פטורה מן היבום ומן החליצה.

ואחר כך מתה אשתו של שני, ושוב אין היבמה אסורה לו משום אחות אשה.

הרי זו אסורה עליו עולמית, באיסור אשת אח, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת, משום אשת אח שלא הותר ליבום, כמו אשת אח שיש לו בנים,

אחר כך אחותה, היא אינה חוזרת להתייבם!?

וכיון שמשנתנו פשיטא היא, למה שנאה התנא!?

ומשנינן: התנא ששנה משנתנו, הא, משנתנו זאת תנא שנה אותה ברישא, כי היא הפשוטה ביותר.

ואילו הך משנה הקודמת, חזיא להיתירא, שהיה סבור, כיון שאני קורא בה בשעת נפילה מהאח הראשון "יבמה יבוא עליה" לגבי האח השלישי הנשוי נכרית, אין היא נאסרת אפילו על בעל אחותה באיסור אשת אח שיש לו בנים.

ושריא לו לייבמה, לאחר מיתת אשתו, אחותה, כאשר היא חוזרת ונופלת אליו במיתת האח הנשוי נכרית.

אך, והדר, לאחר מכן, חזיא התנא לאיסורא, כיון שאליו היא לא הותרה בשעת נפילתה הראשונה.

ואיידו, והיות דחביבה ליה לתנא החידוש לאיסור במשנה ההיא, אקדמה, ושנה אותה ראשונה, לפני משנתנו.

אבל המשיך התנא לשנות גם את משנתנו, אחריה, למרות שעתה, לאחר שכבר נשנית המשנה היא תחלה, היא פשוטה ואין בה חידוש.

היות ומשנה שנשנית — לא זזה ממקומה, מלהמשיך לשנותה.

תנו רבנן: אם נפלה אחות אשתו לפניו, והיא פטורה מן החליצה ומן היבום, והוא אסור בה כמו באשת אח שיש לה בנים,

ובא עליה בשוגג —

חייב עליה שתי חטאות. אחת משום אשת אח, ואחת משום אחות אשה, דברי רבי יוסי.

רבי שמעון אומר: אינו חייב אלא חטאת אחת, משום אשת אח בלבד.

ופרכינן: והא תניא, רבי שמעון אומר: אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד!

ומשנינן: לא קשיא.

רבי שמעון סובר שאין איסור חל על איסור, ולכן:

כאן, שחייב בה משום אחות אשה, מדובר בכגון שנשא האח החי תחילה את אחת האחיות, ונאסרה עליו האחיות השניה באיסור אחות אשה. ואח"כ נשא אחיו המת את אחותה, שאיסור אחות אשה קדם וחל עליה תחילה, ולכן אין איסור אשת אח חל על איסור אחות אשה.

כאן, שחייב משום אשת אח, מדובר בכגון שנשא מת תחילה את אחת האחיות, והיא נאסרת על האח החי באיסור אשת אח, ואח"כ נשא האח החי את אחותה, שאיסור אשת אח קדם, ואין איסור אחות אשה חל עליו.

והוינן בה: ורבי שמעון, הסובר שאין איסור חל על איסור —

אם כן, היבא, במקום דנשא מת את אחת האחיות תחילה, ונאסרה על האח החי משום אשת אח, ואח"כ נשא חי את אחותה, הרי כיון דאיסור אחות אשה לא חייל על איסור

נידון במיתה החמורה מבין שתיהן.

כגון הבא על חמותו כשהיא אשת איש, וחייב על חמותו שריפה, שהיא המיתה החמורה, ועל אשת איש חנק, שהיא המיתה הקלה — הרי הוא נידון בשריפה, שהיא המיתה החמורה.

רבי יוסי אומר: נידון בזיקה [בסיבת האיסור] הראשונה הבאה עליו.

ותניא, כיצד אמר רבי יוסי שהוא "נידון בזיקה הראשונה הבאה עליו"?

כגון שתחילה, בשעה שקידש את אשתו, היתה חמותו פנויה [אלמנה], ולאחר מכן נישאה ונעשית אשת איש — הרי הוא נידון בשריפה על עבירת חמותו.

ואם תחילה היתה אשת איש, ואחר כך קידש את בתה ונעשית חמותו — נידון במיתה הקלה של חנק, על עבירת אשת איש.

ומוכח שסובר רבי יוסי כרבי שמעון, שאין איסור חל על איסור, כי אם היה חל איסור על איסור, הרי תמיד היה נידון במיתה החמורה.

אמר רבי אבהו: מודה רבי יוסי שאיסור כן לב-ב חל על איסור, ב"איסור מוסיף".

"איסור מוסיף" משמעותו היא, שהאיסור השני מוסיף אנשים נוספים, הנאסרים בו, בנוסף לאותו אדם שכבר אסור בו מחמת האיסור הקודם לו, שהיות ועוד אנשים נאסרים באיסור הנוסף, גם הוא נאסר בו, יחד עמם.

אשת אח, ואיסור אשת אח הוה הוא איסור אשת אח שאין לו בנים, שהותר במקום יבום —

הרי כאן, שאין היא נאסרת באיסור ערוה של אחות אשה, כי לרבי שמעון לא חל איסור ערות אחות אשה עליה, היות ואין איסור חל על איסור — תתייבם יבומי!

אמר רב אשי: איסור אחות אשה אמנם לא חל עליה בפועל, אבל אין זה אומר שהוא לא קיים כלל.

אלא הוא "מיתלא תלי וקאי", תלוי ועומד מוכן לחול עליה, דאי פקע איסור אשת אח — אתי איסור אחות אשה, וחייל עליה.

ואם נתיר לו לייבמה, כדין אשת אח שאין לו בנים, יחול עליה מיד איסור אחות אשה, והוא ימנע את היבום. ונמצא, שאין לה אפשרות יבום, גם אם לא חל עליה בפועל איסור אחות אשה.

והילכך, לא פקע איסור אשת אח שעליה.

שהרי לא הותר אשת אח שאין לו בנים אלא במקום יבום. ואילו כאן, שאין אפשרות יבום, הרי היא כאשת אח שיש לו בנים, שלא הותר איסור אשת אח הוה, ולכן חייב עליה משום אשת אח.

ועוד הוינן בה, לרבי יוסי החולק על רבי שמעון, וסובר שחייב עליה שתיים, משום אחות אשה ומשום אשת אח:

וכי סבר רבי יוסי שאיסור חל על איסור?

והא תניא: מי שעבר עבירה שיש בה שתי מיתות בית דין —